

DISCUȚII

TOT DESPRE NUMELE PREDICATIV CIRCUMSTANȚIAL

DE

MARIA RĂDULESCU

În anul 1957 am publicat în *Studii de gramatică*, vol. II, p. 121—122 un articol despre *numele predicativ circumstanțial*. Plecând de la observația lui H. Tiktin, care spune că unele circumstanțiale exprimate printr-un substantiv articulat precedat de prepoziția *cu* au înțeles predicativ (vezi *Studii de gramatică*, vol. II, p. 121) și de la gramaticile altor limbi care recunosc acest determinant, am stabilit existența și în limba română a numelui predicativ circumstanțial.

Problema a fost reluată de curând de Silvia Niță într-un articol din primul volum al culegerii *Romanoslavica*, „*Doplňokul*” și *corespondentul lui în română* și apoi în revista *Limba română*, nr. 4, 1958, — *Predicatul circumstanțial*. Autoarea, necunoscând articolul din *Studii de gramatică* și nici bibliografia generală a problemei, pornește de la o definiție prea largă a *doplňokului* („complement”, „complinire”) în limba slovacă, „categoria gramaticală care exprimă însușirea pe care o are substantivul în timpul acțiunii, însușire care conduce verbul”¹ (sic) și nu delimitează caracteristicile acestui determinant în limba slovacă.

Din această cauză și mai ales fiindcă nu se ține seama de faptul că limba slovacă are o flexiune nominală sintetică, iar limba română, fiind una analitică, se dau exemple de *verb circumstanțial* (cum ni se propune drept corespondent pentru slovacul *doplňok*), în care nu apare nici un verb, ca de exemplu :

de obicei el venea *în fruntea copiilor*; prietene *ajută-mi mie mîințitorului*; s-a strecurat *tînărul om în pardesiu cenușiu*; stătea la masă *cu șapca pe cap*; am țîșnit odată, *cu țărna în cap* ... și am început :

¹ Vezi *Romanoslavica*, I, p. 63.

spune *cu lacrimi* că nu mă mai duc la școală; a vorbit cu mine *ca (cu) un bun prieten*; am plecat *doi câte doi*; m-am întors acasă *fără el*.

În toate aceste situații, ca și în altele de același fel, avem, de fapt, de-a face cu alte categorii sintactice, cu atribute sau circumstanțiale obișnuite.

În articolul din revista *Limba română*, autoarea își propune să arate de ce un determinant de tipul *voioasă* dintr-o propoziție ca *fetița aleargă voioasă* nu poate fi considerat nici complement circumstanțial de mod, nici atribut și nici nume predicativ circumstanțial cum propusesem noi în *Studii de gramatică* și să dăm acestui determinant numele de *predicat circumstanțial*.

Silvia Niță începe prin a prezenta argumentele pentru care, în articolul citat, noi am considerat adjectivul *voioasă* din propoziția amintită un nume predicativ circumstanțial. După domnia-sa, noi am fi afirmat: „Adjectivul *voioasă* se referă concomitent la substantivul *fetița* și la verbul *aleargă*, are deci un dublu rol sintactic: determinant al substantivului și determinant al verbului.

În construcțiile de tipul *fetița aleargă voioasă*, accentul predicativ cade pe adjectiv și îl face să devină astfel numele predicativ al verbului, care este considerat de autoare ca verb semicopulativ, nu lipsit de sens lexical, dar lipsit de predicativitate¹. Autoarea se oprește apoi și argumentează că verbul *a alerga* nu este un verb copulativ și nici adjectivul *voioasă* un nume predicativ. Pe baza celor constatate, se vede îndreptățită a nu fi de acord cu termenul de *nume predicativ circumstanțial* propus de noi.

Afirmând că propoziția *fetița aleargă voioasă* poate fi echivalată cu:

fetița aleargă și este voioasă;
în timp ce fetița aleargă este voioasă;
fetița aleargă fiind voioasă,

Silvia Niță constată că „adjectivul *voioasă* este un predicat, pe care propunem să-l numim *predicat circumstanțial*” (p. 95).

După ce stabilește că „adjectivul *voioasă* în construcția *fetița aleargă voioasă* este un al doilea predicat al propoziției, un predicat secundar care exprimă o stare sau o calitate atribuită verbului prin intermediul substantivului” (p. 95), autoarea se oprește asupra părților de vorbire prin care poate fi exprimat predicatul circumstanțial: a) locuțiune adjectivală; b) participiu cu valoare adjectivală; c) gerunzii cu valoare adjectivală. Cu câteva rânduri mai sus am aflat însă că predicatul circumstanțial poate fi exprimat și printr-un adjectiv, iar mai departe ni se spune că poate fi

¹ S. Niță, *Predicatul circumstanțial*, în *Limba română*, 1958, nr. 4, p. 98.

exprimat și printr-un substantiv cu prepoziția *ca*, cele mai frecvente cazuri fiind însă „construcțiile cu predicate circumstanțiale exprimate printr-un verb la gerunziu” (p. 97), ca în exemplul *fratele [său] venea plîngînd*.

Prezența acestor cazuri frecvente de predicate circumstanțiale exprimate printr-un verb la gerunziu o silește pe autoarea să deosebească două categorii de predicate circumstanțiale :

— *predicate circumstanțiale nominale*, în cazul construcțiilor de tipul *fetița aleargă voioasă* și

— *predicate circumstanțiale verbale*, în cazul construcțiilor de tipul *fratele [său] venea plîngînd*.

La concluzii nu se mai ține, însă, seama de aceste două categorii și se vorbește numai de un *predicat circumstanțial*, pe care autoarea îl definește ca un „al doilea predicat, un predicat secundar care exprimă starea sau acțiunea modală raportată la subiectul sau obiectul propoziției” (p. 97).

În articolul nostru, *Numele predicativ circumstanțial*, am arătat că partea de propoziție discutată nu este un determinant obișnuit al substantivului și al verbului în același timp. Acest determinant „indică împrejurarea specială în care se desfășoară acțiunea verbului și prezintă totodată un aspect, o stare caracteristică pe care o are obiectul în momentul desfășurării acțiunii verbului. Adjectivul îndeplinește o dublă funcție sintactică : de determinant atât al substantivului cît și al verbului. Legătura lui cu substantivul la care se referă este marcată prin acord, iar legătura cu verbul e marcată prin locul acestui adjectiv după verb” (p. 122).

Partea de propoziție în discuție exprimă „starea unui obiect simultană cu o acțiune” (p. 122). Prin această stare pe care obiectul o are în timpul săvîrșirii unei acțiuni se determină și acțiunea.

✓ Esențial este faptul că acest determinant exprimă o stare caracteristică pe care o are obiectul numai cît timp durează acțiunea verbului și că prin această stare pe care o are obiectul, simultan cu acțiunea săvîrșită, se determină și acțiunea verbului.

Din punct de vedere logic, în propoziția *fetița aleargă voioasă* se fac două comunicări :

fetița aleargă

și

fetița este voioasă

adică, propoziția *fetița aleargă voioasă* poate fi echivalată cu fraza :

fetița aleargă și este voioasă

în care adjectivul *voioasă* este numele predicativ al unei propoziții coordonate copulative. „Prin condensarea gîndirii, se realizează :

fetița aleargă voioasă

în care adjectivul *voioasă* este echivalentul numelui predicativ al propoziției „coordonate copulative” (p. 123).

„În propoziții ca *fetița aleargă voioasă*, pentru vorbitor sint la fel de importante și acțiunea exprimată de verb, și starea exprimată de adjectiv. Accentul predicativ cade nu numai pe verb, ci pe ambii termeni. Echivalarea cu o frază formată prin coordonare argumentează în favoarea acestei teze” (p. 123). Verbul *a alerga* nu este considerat de noi un verb copulativ și nici măcar un verb semicopulativ „nu lipsit de sens lexical, dar lipsit de predicativitate”, cum spune S. Niță¹.

În propoziții de felul celei discutate, verbul nu-și pierde caracterul de verb predicativ și nici conținutul semantic concret, în măsura în care le pierd semicopulativele. El permite totuși, în această împrejurare — deși verb predicativ — prezența, alături de el, a unui „nume predicativ” (p. 123).

Așadar, verbul din asemenea propoziții nu poate fi considerat nici măcar copulativ. Pe de altă parte, „determinantul *voioasă* nu atribuie o calitate permanentă așa cum o face numele predicativ, ci arată doar o stare limitată de durată acțiunii (sublinierea noastră). Așa stînd lucrurile, determinantul nu se comportă ca un nume predicativ obișnuit, ci determină acțiunea verbului prin starea pe care o are obiectul simultan cu acțiunea. De aceea propunem să numim acest determinant *nume predicativ circumstanțial*” (p. 125).

În propozițiile de tipul *fetița aleargă voioasă*, accentul predicativ cade și pe verb și pe adjectiv în egală măsură, ba chiar adjectivul pare a fi esențial, spre deosebire de situația dintr-o propoziție ca *fetița, voioasă, aleargă*, unde „adjectivul adaugă numai un element mai mult sau mai puțin secundar, care explică sau completează dintr-un anumit punct de vedere cele spuse de verb” (p. 123). Din această cauză propoziția *fetița aleargă voioasă* nu poate fi echivalată decît cu o frază în care propoziția a doua este o coordonată copulativă, — iar adjectivul *voioasă*, numai ca nume predicativ, poate fi echivalat cu o propoziție coordonată copulativă. Toate celelalte propoziții, cu care poate fi echivalată propoziția noastră, sînt echivalentele unei apoziiții explicative (atribut circumstanțial, — dacă ne referim la dubla funcție a acestui adjectiv, de determinant și al substantivului și al verbului). Adjectivului *voioasă* ca apoziiție explicativă (atribut circumstanțial) îi poate corespunde, ca cricărei apoziiții explicative, o construcție gerunzială sau o propoziție subordonată circumstanțială.

„În timp ce adjectivul *voioasă* ca apoziiție poate fi echivalat cu o construcție gerunzială-circumstanțială sau cu o propoziție subordonată

¹ *Predicatul circumstanțial*, în *Limba română*, 1958, nr. 4, p. 93.

circumstanțială (pentru că raportul dintre adjectiv și verb este de subordonare; adjectivul exprimă un element suplimentar care explică și completează verbul), adjectivul *voioasă* ca nume predicativ nu poate echivala decât cu o propoziție coordonată copulativă (pentru că el exprimă în primul rând un element esențial, o stare existentă simultan cu acțiunea verbului: *Jețuțu aletargă și e voioasă*) (p. 123—124).

Adjectivul *voioasă*, în propoziția amintită, exprimă starea unui obiect simultană cu acțiunea verbului, adică o stare care însoțește acțiunea verbului (*aleargă și e voioasă*) constituind un fel de „nume predicativ circumstanțial”. Întrucât acest determinant nu atribuie o calitate permanentă, așa cum face numele predicativ, ci el exprimă doar o stare limitată de durată a acțiunii verbului, întrucât acest determinant nu se comportă ca un nume predicativ obișnuit, ci determină acțiunea verbului prin starea pe care o are obiectul simultan cu acțiunea săvârșită (și numai pe această durată a săvârșirii acțiunii verbului), am propus ca acest determinant să fie numit *nume predicativ circumstanțial*.